

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

SÖYLER / TÜRKİYE

(Başvuru no. 29411/07)

KARAR

STRAZBURG

17 Eylül 2013

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde öngörülen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tabi tutulabilir.

Söyler / Türkiye davasında,**Başkan,**

Guido Raimondi,

Yargıçlar,

Danutė Jočienė,

Peer Lorenzen,

András Sajó,

Işıl Karakaş,

Nebojša Vučinić,

Helen Keller,

ve **Daire Yazı İşleri Müdürü** Stanley Naismith'in katılımıyla Daire halinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Daire), 27 Ağustos 2013 tarihinde gerçekleştirilen gizli müzakereler sonucunda, aynı tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Dava, Türk vatandaşı olan Bay Ahmet Atahür Söyler ("başvuran") tarafından Türkiye Cumhuriyeti aleyhine 12 Temmuz 2007 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesine uygun olarak Mahkeme'ye yapılmış olan bir başvurudan (no. 29411/07) ibarettir.

2. Kendisine adli yardım sağlanan başvuran, İzmir'de görev yapan avukat Bay Serkan Cengiz tarafından temsil edilmiştir. Türk Hükümeti ("Hükümet") kendi görevlisi tarafından temsil edilmiştir.

3. Başvuran, özellikle de, hapis cezası infaz edilirken, genel seçimlerde oy kullanamamasının Sözleşme'nin 1 no.'lu Protokolünün 3. maddesini ("1 no.'lu Protokolün 3. maddesi) ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

4. Başvuru, 31 Mart 2010 tarihinde Hükümet'e tebliğ edilmiştir. Aynı zamanda, başvurunun kabul edilebilirliği ve esası hakkında birlikte hüküm verilmesine karar verilmiştir. (Madde 29 § 1).

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

5. Başvuran 1966 doğumlu olup, İzmir’de ikamet etmektedir.

6. Başvuran, yürürlükten kaldırılan 3167 sayılı Çek Kanunu’nda (Bk. aşağıda “İlgili İç Hukuk ve Uygulamalar”) tanımlanmış suçlardan biri olan banka hesabında yeterli bakiye olmaksızın çek keşide etme suçundan mahkûm edilmiş bir işadamdır. Başvurana, 4 yıl 11 ay 26 gün hapis cezası verilmiştir. Başvuranın cezası, 11 Nisan 2007 tarihinde infaz edilmeye başlanmıştır.

7. Başvuran, İzmir Buca Cezaevinde cezası infaz edilirken, 28 Haziran 2007 tarihinde Yüksek Seçim Kuruluna bir mektup yazmış ve 22 Temmuz 2007 tarihinde gerçekleştirilecek genel seçimler için isminin seçmen listesinde olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, bu durumun, bir cezaevi mahkûmu olarak kendisinin oy kullanamamasını dikkate almamış olan Yüksek Seçim Kurulunun hatasından kaynaklanmış olabileceğini ilave etmiştir. Başvuran, *Hirst / Birleşik Krallık (no. 2) [BD]* (no. 74025/01, AİHM 2005-IX) davasında verilen karara atıfta bulunarak, söz konusu hükme rağmen Temmuz 2007 seçimlerinde oy kullanmasına izin verilmesini talep etmiştir. Ayrıca, oy kullanma hakkının, diğerleri arasında, 1 no.’lu Protokolün 3. maddesi kapsamında güvence altına alınan bir hak olduğunu da hatırlatmıştır. Başvuran, *Hirst* kararının Anayasa’nın 90. maddesiyle (Bk. aşağıda “İlgili İç Hukuk ve Uygulamalar”) birlikte yorumlanması sonucunda, Yüksek Seçim Kurulunun, oy kullanmasını sağlamak üzere gerekli hazırlıkları yapma konusunda yükümlülüğünün bulunduğunu belirtmiştir.

8. Yüksek Seçim Kurulu, 29 Haziran 2007 tarihinde, başvuranın mektubuna cevap vermiş ve 298 sayılı Kanun’un 7 § 3 maddesi (Bk. aşağıda “İlgili İç Hukuk ve Uygulamalar”) uyarınca, oy kullanmasının mümkün olmadığını bildirmiştir. Yüksek Seçim Kurulu ayrıca, kayıtlarındaki hatanın düzeltilmekte olduğunu, başvuranın hükümlü olarak kaydedileceğini ilave etmiştir.

9. Başvurana, 2 Temmuz 2007 tarihinde, Yüksek Seçim Kurulu Başkanı tarafından, benzer içerikli başka bir mektup daha gönderilmiştir.

10. 22 Temmuz 2007 tarihinde genel seçimler yapılmış ve başvuran bu seçimlerde oy kullanamamıştır.

11. Başvuran, hapis cezasının infazı 1 Nisan 2012 tarihinde sona erecek olmasına rağmen, 647 sayılı Kanun uyarınca (Bk. aşağıda “İlgili İç Hukuk ve Uygulamalar”) 9 Nisan 2009 tarihinde iyi halden şartlı tahliye ile serbest bırakılmıştır. Ancak, ilgili mevzuat gereğince, başvuranın oy kullanma yasağı 1 Nisan 2012 tarihine kadar devam etmiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMALAR

12. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın ilgili bölümleri aşağıdaki gibidir:

“Madde 67:

Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Ancak, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, uygulanabilir tedbirleri belirler.

On sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.

Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.

Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askerî öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümünde seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirler Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilir ve görevli hâkimin yerinde yönetim ve denetimi altında yapılır. Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.

Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.

(...)

Madde 90:

(...)

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.”

13. Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un (1961 tarih ve 298 sayılı) 7. maddesi aşağıdaki gibidir:

“7. Aşağıda yazılı olanlar oy kullanamazlar:

- (1) Silah altında bulunan erler, onbaşılar ve kıta çavuşları (Her ne sebeple olursa olsun, izinli bulunanlar da bu hükme tabidir),
- (2) Askeri öğrenciler,
- (3) Ceza infaz kurumlarında hükümlü olarak bulunanlar.”

14. Ceza Kanunu'nun (2004 tarih ve 5237 sayılı) 53. maddesinin ilgili bölümleri aşağıdaki gibidir:

“(1) Kişi, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak;

- a) Sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden; bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tabi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten,
- b) Seçme ve seçilme ehliyetinden ve diğer siyasi hakları kullanmaktan,
- c) Velayet hakkından; vesayet veya kayımlığa ait bir hizmette bulunmaktan,
- d) Vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmaktan,
- e) Bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten,

Yoksun bırakılır.

(2) Kişi, işlemiş bulunduğu suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar bu hakları kullanamaz.

(3) Mahkûm olduğu hapis cezası ertelenen veya koşullu salıverilen hükümlünün kendi altsoyu üzerindeki velayet, vesayet ve kayımlık yetkileri açısından yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanmaz. Mahkûm olduğu hapis cezası ertelenen hükümlü hakkında birinci fıkranın (e) bendinde söz konusu edilen hak yoksunluğunun uygulanmamasına karar verilebilir.

(4) Kısa süreli hapis cezası ertelenmiş veya fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

(5) Birinci fıkrada sayılan hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla hapis cezasına mahkûmiyet halinde, ayrıca, cezanın infazından sonra işlemek üzere, hükmolunan cezanın yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. (...)

(...)”

15. Ceza Kanunu'nun 49 § 2 maddesine göre, hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezasıdır.

16. Başvuranın hapis cezasının hesaplandığı tarihte yürürlükte olan Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un (647 sayılı) 19. maddesine göre, hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm edilmiş olanlar, hükümlülük sürelerinin yarısı infaz edildikten sonra, iyi halden şartlı tahliye ile serbest bırakılabilirler. Ancak, Ceza Kanunu'nun 53 § 2 maddesinin amaçları doğrultusunda, kişinin hapis cezasının infazının tamamlandığı tarih, şartlı tahliyeden yararlanarak serbest bırakıldığı tarih değil, ceza mahkemesince hükmedilen mahkûmiyet süresinin son günüdür.

17. Ceza Kanunu'na ilişkin Açıklayıcı Rapor kapsamında, 53. maddenin gerekçesi aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

“İşlediği suç dolayısıyla toplumda kişiye karşı duyulan güven sarsılmaktadır. Bu nedenle, suçlu kişi özellikle güven ilişkisinin varlığını gerekli kılan belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılmaktadır. Madde metninde, işlediği suç dolayısıyla kişinin hangi hakları kullanmaktan yoksun bırakılacağı belirlenmiştir. Ancak, bu hak yoksunluğu süresiz değildir. Cezalandırılmakla güdülen asıl amaç, işlediği suçtan dolayı kişinin etkin pişmanlık duymasını sağlayıp tekrar topluma kazandırılması olduğuna göre, suça bağlı hak yoksunluklarının da belli bir süreyle sınırlandırılması gerekmiştir. Bu nedenle, madde metninde söz konusu hak yoksunluklarının mahkûm olunan cezanın infazı tamamlanıncaya kadar devam etmesi öngörülmüştür. Böylece, kişi mahkûm olduğu cezanın infazının gereklerine uygun davranarak bunun tamamlanmasıyla kendisinin tekrar güven duyulan bir kişi olduğu konusunda topluma da bir mesaj vermektedir (...)

18. 20 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren ve 3 Şubat 2012 tarihinde 6273 sayılı Kanun ile değiştirilen Çek Kanunu'na (5941 sayılı) göre, banka hesabında yeterli bakiye olmaksızın çek keşide etme suçu için öngörülen hapis cezası kaldırılmıştır. Bunun yerine, karşılıksız çek keşide eden kişiye, borcunu faiziyle birlikte ödeyene kadar çek defteri verilmeyecektir.

19. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, somut davayla alakası olmayan bir davada (esas no. 2006/11-183 E., karar no. 2006/216 K.), Ceza Kanunu'nun 53. maddesiyle ilgili olarak, aşağıdaki kararı vermiştir:

“(...) Mahkûmiyet hükmünde 5237 sayılı Yasa'nın 53. maddesinin 1. fıkrası uyarınca hak yoksunluğuna karar verilmemiş ise de, anılan maddedeki hak yoksunluğu hapis cezasına mahkûmiyetin doğal sonucu olup, uygulanması için kararda belirtilmesi zorunlu değildir. Dolayısıyla 5237 sayılı Yasa'ya göre hükmedilen bu cezanın infazı söz konusu olduğunda, 53. madde uygulanacak ve 1. fıkrasının a, b, c, d ve e bentlerinde belirtilen hak yoksunlukları devreye girecektir. Her ne kadar hükümlü, şartla salıverildiği tarihten itibaren, velayet, vesayet ve kayımlık yetkilerini kullanabilecek ise de, diğer hak yoksunlukları cezanın infazı tamamlanıncaya kadar sürecek, başka bir deyişle, hak ederek salıverilme tarihine kadar hükümlünün bir kısım haklarını kullanamaması söz konusu olacaktır (...)

III. İLGİLİ ULUSLARARASI BELGELER

20. İlgili uluslararası belgeler ve karşılaştırmalı hukukta konuyla ilgili düzenlemelere ilişkin açıklamalar, *Scoppola / İtalya (no. 3)* [BD] (no. 126/05, §§ 40-60, 22 Mayıs 2012) davasında verilen kararda yer almaktadır.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. 1 NO.'LU PROTOKOLÜN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

21. Başvuran, oy kullanma hakkından mahrum edilmesinin, 1 no.'lu Protokolün 3. maddesinde öngörülen haklarını ihlal ettiğini öne sürmüştür. Söz konusu madde aşağıdaki gibidir:

“Yüksek Sözleşmeciler Tarafından, yasama organının seçilmesinde halkın kanaatlerinin özgürce açıklanmasını sağlayacak şartlar içinde, makul aralıklarla, gizli oyla serbest seçimler yapmayı taahhüt ederler.”

22. Hükümet, başvuranın söz konusu iddialarına itiraz etmiştir.

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

23. Mahkeme, somut şikayetin, Sözleşme'nin 35 § 3 (a) maddesinin anlamı dahilinde, açıkça dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmektedir. Ayrıca, Mahkeme, başvurunun başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesiyle de bağdaşmadığı kanısındadır. Dolayısıyla, başvurunun kabul edilebilir olarak beyan edilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

B. Esas Hakkında

24. Başvuran, oy kullanma hakkından mahrum edilmesinin, 1 no.'lu Protokolün 3. maddesine aykırı olduğunu öne sürmüştür. Aynı zamanda, cezaevinde hükümlüiyken gerçekleştirilen Temmuz 2007 genel seçimlerinde ve ayrıca şartı olarak tahliye edildikten sonra gerçekleştirilen 2011 genel seçimlerinde oy kullanmadığını belirtmiştir. Bunun sebebi,

başvuranın 9 Nisan 2009 tarihinde şartlı olarak salıverilmiş olmasına rağmen, cezasının infazının resmi olarak 1 Nisan 2012 tarihinde tamamlanacak olmasıdır (Bk. yukarıda § 11).

25. Başvuran, işadami olduğunu ve 2000’li yılların başlarında bir şirketinin bulunduğunu belirtmiştir. Başvuran, şirketinin Türkiye’de yaşanan ciddi ekonomik krizden etkilenerek iflas ettiği dönemde, keşide ettiği bazı ödenmemiş çekler sebebiyle mahkûm edilmiştir. Bu sebeple, başvuran, işlediği suçun, vatandaşlık görevlerini yerine getirmekten alıkonulacak derecede ahlaki veya ruhsal açıdan güvenilmez olduğunu gösterecek nitelikte olmadığı kanısındadır.

26. Başvuran, hak yoksunluğuna ilişkin ulusal mevzuatta, suçun vasfı veya cezanın ağırlığının dikkate alınmadığı kanaatindedir. Dolayısıyla, başvurana göre, söz konusu tedbir, uygulanışı bakımından tamamen orantısızdır. Oy kullanma hakkına yasak getirirken göz önüne alınmış olan tek kriter, işlenen suçtaki “kasıt” unsurudur.

27. Başvuran, *Hirst (no. 2)* [BD] (§§ 71 ve 82) davasında verilen karara atıfta bulunarak, doğrudan uygulanan bir yasağın mağduru olduğunu öne sürmüştür. Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanan istatistikleri göz önüne alan başvuran, oy kullanma hakkı üzerindeki genel yasağın günümüz demokratik toplumunun ilkeleriyle bağdaşmadığını ve Türkiye’deki cezaevlerinde bulunan 80,448 mahkûmun büyük bölümünü etkilediğini ilave etmiştir (Kasım 2010 rakamları).

28. Hükümet, 1 no.’lu Protokolün 3. maddesinde, seçme ve seçilme hakkı da dahil olmak üzere, kişi haklarının güvence altına alındığını ve somut davada başvuranın seçme hakkının kısıtlandığını kabul etmiştir.

29. Hükümet, Ceza Kanunu’nun 53. maddesinin gerekçesinin belirtildiği ilgili Açıklayıcı Rapor’a atıfta bulunmuş (Bk. “İlgili İç Hukuk ve Uygulamalar”, yukarıda § 17) ve söz konusu kısıtlamanın meşru amacının başvuranın ıslahını sağlamak olduğunu öne sürmüştür. Hükümet, Türkiye’de oy kullanma hakkı üzerindeki kısıtlamanın “genel bir yasak” olmadığını, yürürlükteki mevzuat çerçevesinde, söz konusu kısıtlamanın kapsamının suçun vasfına göre daraltıldığını ifade etmiştir. Hükümet, *Hirst (no. 2)* [BD] (yukarıda anılan) davasında verilen karara atıfta bulunarak, Birleşik Krallık’taki durumun aksine, oy kullanma hakkına kısıtlama getiren Türk mevzuatının, sadece kasten suç işlemiş kişiler için geçerli olabileceğini belirtmiştir. Birleşik Krallık’ta ise, bu konudaki mevzuat, mahkûm oldukları cezanın süresine, işlemiş oldukları suçun ağırlığına ve içinde buldukları koşullara bakılmaksızın, cezaevinde bulunan hüküm giymiş tüm mahkûmlar için geçerlidir.

30. Türkiye’de, mahkûmların oy kullanmalarına ilişkin Anayasa hükümlerinde, ilki 1995’te, ikincisi 2001’de olmak üzere iki kez değişiklik yapılmıştır. Anayasa’da 1995 yılında yapılan değişiklikle, henüz hakkındaki ceza yargılaması devam ederken cezaevinde tutuklu bulunan bir kişinin oy kullanma hakkından mahrum edilmesinin masumiyet karinesiyle bağdaşmaması sebebiyle, cezaevlerinde tutuklu bulunan kişilerin oy kullanma hakları üzerindeki kısıtlama kaldırılmıştır. 2001 yılı değişikliğiyle, taksirli suçlardan hüküm giyenlere oy kullanma hakkı getirilmiştir. Şu anki haliyle, ulusal mevzuat, sadece kasıtlı suçlarda uygulanabilmektedir. Hükümet, kasten işlenen suçların, içerdiği “kasıt” unsurundan dolayı daha “ağır” nitelikte olduğu kanısındadır.

31. Mahkeme, somut davada uygulanacak genel ilkelerin, *Mathieu-Mohin ve Clerfayt / Belçika* (2 Mart 1987, §§ 46-54, Seri A no. 113), yukarıda anılan *Hirst (no. 2)* ([BD], §§ 56-71, 74-77 ve 82), *Frodl / Avusturya* (no. 20201/04, §§ 28 ve 33-35, 8 Nisan 2010) ve yukarıda anılan *Scoppola / İtalya (no. 3)* ([BD], §§ 82-84, 96, 99 ve 101-102) davalarında verilen kararlarda tanımlandığını kaydetmektedir. Mahkeme, başvuranın şikayetlerini, söz konusu kararlarda tanımlanan ilkeler ışığında değerlendirecektir.

32. Mahkeme, başlangıçta, 4 yıl 11 ay 26 gün hapis cezasına mahkûm edilen başvuranın, 11 Nisan 2007 tarihinde cezasının infaz edilmeye başlandığını gözlemlemektedir (Bk. yukarıda § 6). İlgili mevzuat doğrultusunda, başvuranın hak yoksunluğu, 9 Nisan 2009 tarihinde şartlı tahliye ile serbest bırakıldığında sona ermemiş, mahkemece başlangıçta 1 Nisan 2012 olarak öngörülen tahliye tarihine kadar devam etmiştir (Bk. yukarıda §§ 11, 14 ve 19). 11 Nisan 2007 ile 1 Nisan 2012 tarihleri arasında, iki genel seçim yapılmış ve başvuran bu seçimlerin ikisinde de oy kullanamamıştır. Bu sebeple, başvuranın, söz konusu iki seçimde oy kullanmasını engelleyen, ulusal mevzuatta öngörülen tedbirden doğrudan etkilendiğini tespit eden Mahkeme, söz konusu tedbirin meşru bir amaç taşıyıp taşımadığını ve şayet taşıyorsa, bu amacın orantılı bir şekilde yerine getirilip getirilmediğini incelemeye devam edecektir.

33. Mahkeme’nin yukarıda anılan yerleşik içtihadına göre, 1 no.’lu Protokolün 3. maddesinde öngörülen haklar mutlak değildir. Zımnî kısıtlamalar mevcuttur ve Sözleşmecî Devletlere bu doğrultuda geniş takdir payı verilmelidir. Seçim sistemleri, pek çok şekilde oluşturulup yönetilebilir ve Avrupa’da tarihsel gelişim, kültürel çeşitlilik ve siyasi düşünce açısından birçok farklılık mevcuttur. Bu farklılıkları bir araya getirerek kendi demokratik vizyonlarını oluşturmak Sözleşmecî Devletlerin her birinin görevidir (Bk. yukarıda anılan *Scoppola (no. 3)* [BD], § 83 ve ilgili paragrafta anılan diğer davalar).

34. Ancak, 1 no.'lu Protokolün 3. maddesinin şartlarına uyulup uyulmadığını tespit etmek, son çözüm merci olan Mahkeme'nin görevidir. Mahkeme, mevcut tedbirlerin, söz konusu hakları, özlerine zarar verecek ya da etkinliklerini yitirmelerine sebep olacak ölçüde kısıtlamadığına, yasal bir amaç güdülerek uygulandığına ve bu bağlamda kullanılan yöntemlerin orantısız olmadığına ikna olmalıdır. Özellikle de, uygulanan bu tür tedbirler, yasama organının seçilmesinde halkın kanaatlerini özgürce açıklamasına engel teşkil etmemelidir; başka bir ifadeyle, söz konusu tedbirler, genel oy ilkesi doğrultusunda halkın iradesini tespit etmeye yönelik seçim yönteminin bütünlüğünü ve etkinliğini koruma ihtiyacını yansıtmalı veya bu ihtiyaca ters düşmemelidir. Herhangi bir suretle genel oy ilkesine aykırılık, yasama organının, dolayısıyla seçilenlerin ve yürürlüğe koydukları kanunların demokratik açıdan geçerliliğinin zayıflaması riskini ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeple, herhangi bir grup veya kategorinin genel nüfusun dışında bırakılması için, bu durumun, 1 no.'lu Protokolün 3. maddesinin amaçlarıyla bağdaşması gerekmektedir (aynı kararda § 84 ve ilgili paragrafta anılan diğer davalar)

35. Ayrıca, hükümlülere, mahkûm oldukları cezanın süresine ve işlemiş oldukları suçun mahiyetine veya ağırlığına bakılmadan, fark gözetmeksizin doğrudan uygulanan bir kısıtlamanın, kapsamı ne kadar geniş olursa olsun, kabul edilebilir takdir payını aştığının ve 1 no.'lu Protokolün 3. maddesiyle bağdaşmadığının kabul edilmesi gerekmektedir (yukarıda anılan *Hirst (no. 2)* [BD], § 82).

36. Yukarıda "İlgili İç Hukuk ve Uygulamalar" başlıklı bölümde özet olarak verilen ilgili ulusal mevzuat hükümlerinden anlaşıldığı üzere, kasıtlı suçlardan hüküm giyenler oy kullanamazlar. Ayrıca, söz konusu kişilerin hak yoksunlukları, şartlı tahliye ile serbest bırakıldıkları tarihte sona ermemekle birlikte mahkûmiyet kararı verildiği tarihte başlangıçta öngörülen ceza süresinin sonuna kadar devam eder. Aslında, Ceza Kanunu'nun 53 § 3 maddesine göre, bir hükümlü, mahkûm olduğu bir yıldan uzun süreli hapis cezası ertelense ve cezası hiçbir şekilde cezaevinde infaz edilmese dahi, söz konusu ceza ertelendiği süre boyunca oy kullanamaz (Bk. yukarıda § 14).

37. Mahkeme, başvuranın oy kullanma hakkı üzerindeki kısıtlamaların ıslah amaçlı olduğu şeklindeki Hükümet görüşünü ve ayrıca Hükümet'in itibar ettiği ilgili Açıklayıcı Rapor'da belirtilen Ceza Kanunu'nun 53. maddesinin gerekçesini göz önünde bulundurarak (Bk. yukarıda § 17), söz konusu kısıtlamaların, vatandaş ıslah amacına yönelik olduğunu kabul etmiş ve bu amacın haklı gerekçelere dayanmadığının veya 1 no.'lu Protokolün 3. maddesinde

güvence altına alınan hakla bağdaşmadığının söylenemeyeceği kanısına varmıştır. Bu bağlamda, Mahkeme, söz konusu amaçların oy kullanma hakkını yasaklamak suretiyle ne derece etkin bir şekilde gerçekleştirilebileceğine ilişkin olası şüpheleri dikkate almamıştır (yukarıda anılan *Hirst (no. 2)* [BD], §§ 74-75).

38. Mahkeme, yukarıda belirtilen hususlar ışığında ve Türkiye’de cezaevi mahkûmlarının oy kullanma haklarına getirilen kısıtlamaların, cezası hiçbir şekilde cezaevinde infaz edilmeyen mahkûmlar için dahi geçerli oluşunu dikkate alarak, söz konusu kısıtlamaların, Mahkeme’nin *Hirst (no. 2)* [BD] ve *Frodl ve Scoppola (no. 3)* [BD] davalarında verdiği kararlarda incelemeye konu olan Birleşik Krallık, Avusturya ve İtalya’da uygulanan kısıtlamalardan daha katı ve geniş kapsamlı olduğu kanısına varmıştır.

39. Ayrıca, oy kullanma hakkının geçici herhangi bir yargı kararı olmaksızın yasaklanması durumu, hak yoksunluğu tedbirinin orantılı olup olmadığının tespit edilmesinde dikkate alınacak temel kriterlerden biri olmasa (Bk. yukarıda anılan *Scoppola (no. 3)* [BD], § 99) ve bu durum tek başına 1 no.’lu Protokolün 3. maddesinin ihlalini teşkil etmese dahi (aynı kararda §§ 103-104), kural olarak, bir hâkimin müdahalesi, mahkûmların oy kullanma hakları üzerindeki kısıtlamaların orantılı olarak uygulanmasını temin edecektir (aynı kararda § 99). Türkiye’de hak yoksunluğu, kanunlarla düzenlenmektedir ve hâkimlerin takdirine veya denetimine bırakılmamaktadır.

40. Aslında, başka bir dava kapsamında, Ceza Kanunu’nun 53. maddesini değerlendiren Yargıtay Ceza Genel Kuruluna göre (yukarıda § 19), hak yoksunluğunun uygulanabilmesi için, mahkûmiyet kararında, söz konusu durumun belirtilmesi şart değildir.

41. Aynı zamanda, *Scoppola (no. 3)* davasında Büyük Daire tarafından verilen kararda değerlendirilen İtalya’daki durumun aksine, Türkiye’de oy kullanma hakkına kısıtlama getirilirken, suçun mahiyeti veya ağırlığı, hapis cezasının süresi (ertelenen bir yıldan kısa süreli cezalar bir tarafa bırakıldığında) (Bk. yukarıda § 14) veya mahkûmların içinde buldukları koşullar dikkate alınmadığından, söz konusu kısıtlamanın uygulanmasında fark gözetilmemektedir. Türk mevzuatında, hak yoksunluğunun öngörüldüğü suçların tasnifi veya tanımlanmasına ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır (Bk. aksine, yukarıda anılan *Scoppola (no. 3)* [BD], § 105).

42. Mahkeme, söz konusu hakların yürürlükteki yasal çerçeve kapsamında yeterince korunduğu, özlerine zarar gelmediği veya etkinliklerini yitirmelerine yol açacak bir durumun söz konusu olmadığı sonucuna varmak için, işlenen suçta aranan “kasıt” unsurunun tek başına

yeterli olduğu kanısında değildir. Bu sebeple, Mahkeme, yasal çerçeve oluşturulurken, suçun mahiyetinin göz önünde bulundurulduğu hususunda Hükümet ile aynı fikirde değildir (Bk. yukarıda § 29). Hükümet, kasten işlenen suçların daha “ağır” nitelikli olduğunu öne sürmek dışında, kasıtlı suçlardan hüküm giyenlerin tümünün genel nüfusun dışında bırakılmasının, 1 no.’u Protokolün 3. maddesinin amaçlarıyla nasıl ve hangi sebeple bağdaşabileceğini açıklamaya çalışmamıştır (Bk. yukarıda anılan *Scoppola (no. 3)* [BD], § 84).

43. Her halükarda, Mahkeme, yukarıda anılan *Frodl* davasında verdiği kararda, benzer ve esasında hükümlüler açısından daha avantajlı olan bir yasal çerçevenin, Mahkeme tarafından değerlendirilmiş olduğunu gözlemlemektedir. Avusturya’da, sadece bir veya birden fazla kasıtlı suç işlemiş ve verilen nihai kararlar bir yıldan uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilmiş olanlar oy kullanma haklarını kaybetmektedirler.

44. Ayrıca, Mahkeme, *Scoppola (no. 3)* davasında, Büyük Daire’nin, İtalya hukuk sisteminde hak yoksunluğu tedbirinin doğrudan veya fark gözetmeksizin uygulanmadığı sonucuna varırken, göz önüne aldığı etkenlerden birinin, başvuranın işlediği suçların ağırlığı olduğunu gözlemlemektedir (§ 107). Somut davada, başvuranın işlediği suç, hesabında yeterli bakiye olmadan çek keşide etme suçudur. Dolayısıyla, Mahkeme, başvuranın davasında, söz konusu tedbirin nispeten hafif suçlardan mahkûm edilenlere dahi fark gözetmeksizin uygulandığının görüldüğü kanısındadır. Bu bağlamda, Mahkeme, banka hesabında yeterli bakiye olmadan çek keşide etme suçu için öngörülen hapis cezasının kaldırıldığını gözlemlemektedir (Bk. yukarıda “İlgili İç Hukuk ve Uygulamalar”, § 18).

45. Ayrıca, Mahkeme, başvuranın işlediği suçun mahiyetini göz önünde bulundurarak, uygulanan yaptırım ile başvuranın davranışları ve içinde bulunduğu koşullar arasında mantık ilişkisi kuramamıştır. Bu bağlamda, Mahkeme, kişiyi oy kullanma hakkından mahrum eden söz konusu katı tedbire her durumda başvurulmaması, ve ayrıca orantılılık ilkesi doğrultusunda, uygulanan yaptırım ile kişinin davranışları ve içinde bulunduğu koşullar arasında algılanabilir ve yeterli ölçüde bir bağlantı olması gerektiğini hatırlatmaktadır (Bk. yukarıda anılan *Hirst (no. 2)* [BD], § 71).

46. Mahkeme, yukarıda belirtilen hususlar ışığında ve yukarıda anılan *Scoppola (no.3)* davasında Büyük Daire tarafından yapılan değerlendirmeyi göz önünde bulundurarak, söz konusu tedbirin her davanın kendine özgü koşullarına göre ve işlenen suçun ağırlığı ve failin davranışları dikkate alınmak suretiyle uygulanmasını sağlamak amacıyla gözetilmesi gereken hükümlerin, Türkiye’deki mevzuatta yer aldığı sonucuna varamaz (aynı kararda § 106).

47. Mahkeme, Türkiye’de, Sözleşme kapsamında güvence altına alınan hayati öneme sahip bir hakla ilgili olarak öngörülen katı tedbirin doğrudan ve fark gözetmeksizin uygulanmasının, kabul edilebilir takdir payının dışında kaldığının değerlendirilmesi gerektiğine ve somut davada 1 no.’lu Protokolün 3. maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

II. 1 NO’LU PROTOKOLÜN 3. MADDESİNİN VE BUNUNLA BAĞLANTILI OLARAK SÖZLEŞME’NİN 14. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

48. Başvuran, cezaevinde mahkûm olarak bulunurken, oy kullanma hakkından mahrum edilmesinin ayrımcılık teşkil ettiğini ileri sürmüştür.

49. Mahkeme, başvurunun bu bölümünün kabul edilebilir olarak beyan edilebileceği kanısındadır. Ancak, Mahkeme, yukarıda belirtilen 1 no.’lu Protokolün 3. maddesine ilişkin olarak verdiği kararı göz önüne alarak, Sözleşme’nin 14. maddesi kapsamında farklı bir sorunun ortaya çıkmadığı sonucuna varmıştır (Bk. yukarıda anılan *Hirst (no.2)* [BD], § 87).

III. SÖZLEŞME KAPSAMINDAKİ DİĞER İHLAL İDDİALARI HAKKINDA

50. Son olarak, başvuran, Sözleşme’nin 6. ve 13. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

51. Mahkeme, mevcut belgeleri göz önünde bulundurarak, başvurunun bu bölümünde Sözleşme hükümleri açısından herhangi bir ihlalin söz konusu olmadığına karar vermiştir. Dolayısıyla, Mahkeme, başvurunun bu bölümünün açıkça dayanaktan yoksun olduğuna ve Sözleşme’nin 35 § 3 (a) ve 4 maddesi uyarınca reddedilmesi gerektiğine hükmetmiştir.

IV. SÖZLEŞME’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

52. Sözleşme’nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırılabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

A. Tazminat

53. Başvuran, manevi tazminat olarak 3,000 Avro talep etmiştir.

54. Hükümet, ihlal tespitinin tek başına her türlü manevi zararı tazmin etmek için yeterli olacağı kanaatinde.

55. Mahkeme, davanın koşullarını göz önüne alarak, Hükümet ile aynı kanaate varmış ve ihlal tespitinin tek başına başvuranın uğradığı manevi zarara ilişkin yeterli adil tazmin teşkil ettiğine hükmetmiştir (Bk. yukarıda anılan *Hirst (no.2)* [BD], §§ 93-94).

B. Masraf ve Harcamalar

56. Başvuran, yerel mahkemeler önündeki masraf ve harcamaları için 912.50 Avro, Mahkeme önündekiler içinse 2,450 Avro talep etmiştir. Başvuran, talebini desteklemek amacıyla, kendisinin ve yasal temsilcisinin yapmış olduğu masrafların ayrıntılı dökümünün yer aldığı bir belgeyi Mahkeme’ye ibraz etmiştir.

57. Hükümet, başvuranın talep ettiği toplam 6,362.50 Avro tutarındaki meblağın çok yüksek olduğu ve bu talebin yeterli belgelerle desteklenmediği kanısındadır. Ayrıca, Hükümet, başvuranın ulusal düzeyde yapmış olduğu masraf ve harcamalar için herhangi bir tazminata hükmedilemeyeceğini ifade etmiştir.

58. Mahkeme’nin içtihadına göre, başvuranın masraf ve harcamalarını geri alabilmesi için, söz konusu masraf ve harcamaların fiilen ve gerekli olduğu için yapılmış olduğunun belgelenmesi ve makul miktarda olması gerekmektedir. Mahkeme, Hükümet’in ulusal düzeydeki davalara ilişkin masraf ve harcamalara dair görüşüne yanıt olarak, Sözleşme’nin ihlal edildiğinin tespiti halinde, ihlalin önlenmesi veya giderilmesi amacıyla, başvurana ulusal mahkemeler önünde yapmış olduğu masraf ve harcamaların geri ödenmesine karar verebileceğini hatırlatmaktadır (Bk. *Société Colas Est ve Diğerleri / Fransa*, no. 37971/97, §

56, AIHM 2002-III ve bu kapsamda anılan diğer davalar). Söz konusu davada, başvuran, Sözleşme kapsamındaki haklarının ihlal edildiğine ilişkin şikayetin esasını ulusal makamlar önünde dile getirmiştir (Bk. Yukarıda § 7). Yukarıda belirtilen hususlar ışığında, Mahkeme, başvuranın ulusal düzeydeki masraf ve harcamaları bakımından talep ettiği tazminatın geçerli olduğu kanısındadır.

59. Somut davada, Mahkeme, elindeki belgeleri ve yukarıda belirtilen kriterleri göz önüne alarak, başlıkların tümünde belirtilen masrafları karşılayacak şekilde, başvurana 3,000 Avro ödenmesinin makul olduğuna hükmetmiştir. Avrupa Konseyi'nin adli yardım programı kapsamında, başvurana sağlanan 850 Avro tutarındaki adli yardım bedelinin toplam meblağdan düşürülmesi gerekmektedir (Bk. yukarıda § 2).

C. Gecikme Faizi

60. Mahkeme, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı marjinal faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğuna karar verir.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE

1. Sözleşme'nin 14. maddesi ve Sözleşme'nin 1 no.'lu Protokolünün 3. maddesi kapsamındaki şikayetlerin kabul edilebilir olduğunu ve başvurunun geri kalan kısmının kabul edilemez olduğunu *beyan eder*;
2. Sözleşme'nin 1 no.'lu Protokolünün 3. maddesinin ihlal edildiğine *karar verir*;
3. Sözleşme'nin 14. maddesi kapsamında dile getirilen şikayetin incelenmesine gerek olmadığına *karar verir*;
4. İhlal tespitinin tek başına başvuranın uğradığı manevi zarara ilişkin yeterli adil tazmin teşkil ettiğine *karar verir*;

5.

(a) Davalı Devlet tarafından, başvurana, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesi uyarınca, kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde; ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden davalı Devletin ulusal para birimine çevrilmek üzere, yargılama masrafları ve giderleri için miktara yansıtılabilecek her türlü vergilerle birlikte, 3,000 (üç bin) Avro ödenmesine; ve 850 (sekiz yüz elli) Avro tutarındaki adli yardım bedelinin söz konusu meblağdan düşürülmesine;

(b) Yukarıda bahsi geçen üç aylık sürenin bittiği tarihten itibaren, ödeme gününe kadar, yukarıda bahsedilen Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı marjinal faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranda, yukarıda bahsedilen miktara basit faiz uygulanmasına *karar verir*;

6. Başvuranın adil tazmine ilişkin diğer taleplerini *reddeder*.

İşbu karar, İngilizce olarak tanzim edilmiş ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3 maddesi uyarınca 17 Eylül 2013 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Stanley Naismith
Daire Yazı İşleri Müdürü

Guido Raimondi
Başkan

*Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından Türkçeye çevrilmiş olup, gayri resmi tercümedir.